LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMAS DEPUTĀTS

Jēkaba iela 11, Rīga, LV-1811 • Tālrunis: 6708 7321 • Fakss: 6708 7100 • E-pasts: saeima@saeima.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā
Nr. 111.8/5-1-13/21

LR Saeimas Prezidijam

Saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 79. panta pirmo daļu, iesniedzam likumprojektu *Grozījums Latvijas Republikas Satversmē.*

Lūdzam iekļaut to 2021. gada 14. janvāra Saeimas sēdes darba kārtībā.

Pielikumā:
1) likumprojekts *Grozījums Latvijas Republikas Satversmē* uz 1 lpp.;
2) likumprojekta *Grozījums Latvijas Republikas Satversmē* anotācija uz 4 lpp.

13. Saeimas deputāti:

1. Jānis Iesalnieks (paraksts)*
2. Raivis Dzintars (paraksts)*
3. Ritvars Jansons (paraksts)*
4. Rihards Kols (paraksts)*
5. Ilze Indriksone (paraksts)*

** Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu*

Likumprojekts

Likumprojekts Grozījums Latvijas Republikas Satversmē

Izteikt Satversmes 110.pantu šādā redakcijā:

“110. Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, kas balstīta laulībā, asinsradniecībā vai adopcijā, vecāku un bērna tiesības, ieskaitot tiesības augt ģimenē, kuras pamatu veido māte (sieviete) un tēvs (vīrietis). Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.”

Likumprojekta Grozījums Latvijas Republikas Satversmē anotācija

1. Kādēļ likums ir vajadzīgs?

Saeima ir viena no divām satversmiskā likumdevēja formām (turpmāk tekstā "Satversme") sistēmā, otra ir pilsoņu kopums – tauta. Satversmes 64. pants nosaka, ka *"likumdošanas tiesības pieder Saeimai"*. Pildot savus pienākumus, ikviens no simt Saeimas deputātiem realizē savas pilnvaras visas Latvijas tautas vārdā un labā. Ņemot vērā iepriekšminēto, Saeima ir tautas pārstāvniecības orgāns, kas pauž tautas kopējo gribu (*volunte general*), kura tiek atvasināta no tautas (suverēna) un vērsta uz kopējo labumu sasniegšanu.[1] Kā norādījusi Satversmes tiesa, **Saeima kā konstitucionāla institūcija ir vistiesīga**[2] **un likumdošanas procesā tā ir primārais likumdevējs.** Likumdošanas process Latvijā ir sevišķa procesuālā kārtība, atbilstoši kurai Saeima vai pilsoņu kopums panāk to, ka iepriekš sagatavots likumprojekts kļūst par likumu, t.i., par ārēju normatīvu tiesību aktu, kas ieņem noteiktu vietu normatīvo aktu sistēmā.[3]

Atbilstoši konstitucionālo tiesību un varas dalīšanas principam, šādas parlamenta tiesības nozīmē arī pozitīvu pienākumu parlamentam kā primāram likumdevējam reaģēt situācijās, kad likumos ietvertās normas un jēdzieni nav pietiekami skaidri un rada vai var radīt sabiedrībā un normu piemērotājos pretrunīgas interpretācijas par normu saturu un likumdevēja patieso gribu. Šādā gadījumā **likumdevējam ir pienākums savu gribu padarīt maksimāli skaidru un nepārprotamu**, lai izvairītos no jebkādiem turpmākiem pārpratumiem normu piemērošanā.

Par nožēlu šāda situācija šobrīd ir izveidojusies, sakarā ar 2020. gada 12. novembrī Satversmes tiesas pasludināto spriedumu lietā Nr. 2019-33-01 *"Par Darba likuma 155. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110. panta pirmajam teikumam"* (turpmāk tekstā "Satversmes tiesas spriedums"). Spriedumā Satversmes tiesa Satversmes 110. pantā noteiktajā "ģimenes" jēdzienā ir ielasījusi arī *"viendzimuma partneru ģimenes"*, turpmāk nosakot valstij *"pienākumu aizsargāt un atbalstīt"* šādas "ģimenes" [12.2.]. **Šāds patvaļīgs ģimenes jēdziena**

---

[1] Latvijas Republikas Satversmes komentāri. II nodaļa. Saeima. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2020. 52., 59., 65., 69. lpp.

[2] Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra spriedums lietā Nr. 2020-26-0106, 14. punkts.

[3] Caics A., Levits E. Ievads Latvijas Republikas Satversmes V nodaļas komentāriem. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019. 9.-10. lpp., skatīt arī Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2012. gada 20. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-03-01, 8. punkts; Dišlers K. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 92. lpp.

skaidrojums neatbilst ne likumdevēja gribai, pieņemot Satversmes 110. pantu esošajā redakcijā, ne Latvijas sabiedrības izpratnei par to, kas ir "ģimene".

Esošā Satversmes 110. panta redakcija tika pieņemta 2005. gada 15. decembrī un tā stājās spēkā 2006. gada 17. janvārī. Grozījuma ierosinātāju mērķis bija konstitucionāli nostiprināt laulības definīciju, lai ne tikai likumu līmenī, bet arī Satversmes līmenīt tiktu nostiprināta Latvijas valsts nostāja tradicionālu vērtību jomā attiecībā uz laulības izpratni.[4] Ja līdz grozījumam Satversmes 110. pantā bija noteikts, ka *"valsts aizsargā un atbalsta laulību"*, tad pēc grozījuma spēkā stāšanās tika papildus noteikts, kas ir šī "laulība", kuru valsts aizsargā un atbalsta, – *"savienība starp vīrieti un sievieti"*.

Pieņemot minēto grozījumu, 8. Saeimas deputāts Dzintars Rasnačs uzsvēra, ka laulības definīcijas ietveršana Satversmē nodrošinās to, ka nākamā Saeimas sasaukuma deputāti tik viegli nevarēs mainīt laulības jēdzienu.[5] Publiskā vidē pat izskanēja pieņēmums, ka konkrētais Satversmes pants palīdz saprast, kas ir tikumība.[6] Līdz pat Satversmes tiesas spriedumam tiesību piemērotājam un jebkuram lasītājam nebija nekādu šaubu, kas domāts minētajā Satversmes normā.

Jau vairākus gadu desmitus Latvijas tauta dzīvo demokrātijas apstākļos, ar viedokļu un domu daudzveidību, tiesību brīvību, apgūstot un paužot toleranci un iecietību daudzos jautājumos, vienlaicīgi balstoties Latvijas tautā gadu simtos un pat tūkstošos iedibinātās un vispārpieņemtās vērtībās. Šo vērtību vidū ir arī izpratne par ģimeni, kuras pamatu veido tēvs un māte – vīrietis un sieviete – cilvēki, kuri dod dzīvību jaunajam cilvēkam un to audzina. Līdz šim Latvijas sabiedrībā jēdziena "ģimene" izpratne bija skaidra un pašsaprotama, līdz ar to likumdevējam tas konstitucionālā līmenī nebija detalizētāk jāskaidro. Taču nu Satversmes tiesas spriedums šo skaidrību ir apšaubījis.

Esošo situāciju precīzi apraksta 13 Latvijas reliģisko konfesiju vadītāji savā aicinājumā valsts augstākajām amatpersonām: *"Par to, kā ģimeni izprata Latvijas Republikas Satversmes autori un tiesību sistēmas veidotāji, liecina fakts, ka šajā sistēmā ģimene ir nepārprotami balstīta viena vīrieša un vienas sievietes laulībā. Civillikuma Pirmās daļas regulētais ģimenes tiesību institūts sistēmiski paredz*

---

[4] Likumprojekta "Grozījums Latvijas Republikas Satversmē" (Nr. 1335) anotācija. 2005. gada 5. oktobrī. Pieejama: http://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1400_0.htm

[5] Latvijas Republikas 8. Saeimas rudens sesijas 2005. gada 26. oktobra sēdes (9. sēde) stenogramma. Pieejama: http://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_051026/st2610.htm

[6] Gobiņš M. *Geju praida aizliegums Satversmes 110. panta gaismā*. Diena, 2006. 31. jūlijs. Citēts no Latvijas Republikas Satversmes grozījumi.. Latvijas Republikas Satversmes grozījums Nr.9. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019. 242. lpp.

laulību kā ģimenes objektīvo pamatu. Šis princips ir nostiprināts neskaitāmās zemāka juridiska spēka (bet tās pašas tiesību sistēmas) tiesību aktos un atsevišķās normās, un caur tām īstenojas. Mainot ģimenes jēdziena saturu, runa būtu nevis par tiesību sistēmas papildināšanu, bet par tās fundamentālu pārveidošanu. Tā pati ģimenes izpratne ir apliecināta gan latviešu un lībiešu tradīcijās, gan latviskajā dzīvesziņā, gan kristīgajās vērtībās, kas saskaņā ar Satversmes preambulu, kopš senlaikiem veido Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā. Tās pašas vērtības tur godā arī ebreju kopiena un citas Latvijā izsenis pārstāvētas garīgās tradīcijas. Atteikšanās no šādas izpratnes būtu atteikšanās arī no vērtībām un identitātes, kas nostiprināta Latvijas Republikas Satversmē."[7]

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, kā arī sociālo realitāti, t.i. – Latvijas sabiedrībā vispārēji akceptētu izpratni par to, kas ir "ģimene", **likumprojektā piedāvāts noteikt trīs iespējamos ceļus, kā veidojas ģimene**: 1) laulības rezultātā, 2) asinsradniecības rezultātā (vecākiem, tostarp nelaulātiem, radot bērnu) un 3) adopcijas rezultātā (kas tiesisko seku ziņā Latvijas tiesību sistēmā pielīdzināma asinsradniecībai). Tāpat, lai novērstu iespējamus patvaļīgus skaidrojumus jēdzienam "vecāki", likumprojektā īpaši izceltas bērna tiesības augt ģimenē, kuras pamatu veido māte (sieviete) un tēvs (vīrietis). Tas nenozīmē, ka viena vecāka nāves vai aiziešanas dēļ "ģimenes" vairs nav, bet gan to, ka vecāki nevar būt viena dzimuma personas.

2. Kāda var būt likuma iespējamā ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību?

Likumprojektam nav tiešas ietekmes uz tautsaimniecības attīstību, taču uz sabiedrības attīstību tam var būt liela ietekme. Tiks nepārprotami nostiprināts un skaidri definēts jēdziens "ģimene", kas ir sabiedrības ataudzes un nākotnes pamats. To, ka Satversmes tiesas sprieduma radītais sajukums šī jēdziena skaidrojumā var radīt taustāmas sekas, apliecina situācija, ka pilsonisko iniciatīvu platforma ManaBalss.lv, kura cita starpā saņēmusi arī valsts finansējumu, ir atteikusi publicēt parakstu vākšanai iesniegto iniciatīvu *"Par dabiskas ģimenes aizsardzību Latvijas Republikas Satversmē"*, jo, pamatojoties uz Satversmes tiesas spriedumu, iniciatīva neatbilstot Satversmē noteiktajām cilvēku pamattiesībām.[8] Tas nozīmē, ka, attiecībā uz to Latvijas tautas daļu, kas atbalsta tradicionālo ģimeņu pastāvēšanu, Satversmes tiesas spriedums jau šobrīd izraisījis tiesību uz vārda brīvību un viedokļa paušanu ierobežojumus.

---

[7] https://www.delfi.lv/news/versijas/13-latvijas-religiskie-lideri-aicinajums-valsts-augstakajam-amatpersonam.d?id=52790071

[8] https://www.delfi.lv/news/national/politics/manabalsslv-atteikusi-publicet-iniciativu-par-dabiskas-gimenes-aizsardzibu.d?id=52742489

3. Kāda var būt likuma iespējamā ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem?

Likumprojekta pieņemšana ietaupīs valsts un pašvaldību budžeta līdzekļus, salīdzinot ar situāciju, ja tas netiktu pieņemts, jo tādā gadījumā valstij un pašvaldībām, ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, rastos izdevumi saistībā ar nepieciešamību maksāt noteiktus pabalstus "viendzimuma partneru ģimenēm".

4. Kāda var būt likuma iespējamā ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu?

Likumprojekts neietekmēs spēkā esošo tiesību normu sistēmu un neradīs izmaiņas, bet precizēs likumdevēja gribu attiecībā uz Satversmē noteiktā "ģimenes" jēdziena saturu un bērna tiesībām augt ģimenē.

5. Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts?

Likumprojekts nodrošina to, ka Latvija konstitucionālā līmenī nostiprinātu ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 16. panta 3. daļā noteikto, ka *"Ģimene ir dabiska sabiedrības pamatšūniņa, un tai ir tiesības uz sabiedrības un valsts aizsardzību"*, un ANO Bērnu tiesību konvencijā noteiktās bērna tiesības *"zināt savus vecākus un būt viņu aizgādībā"* (7. pants) un tiesības *"aizsargāt savu identitāti, tostarp pilsonību, vārdu un ģimenes saites"* (8. pants).

6. Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu?

Likumprojekts sagatavots, ņemot vērā sabiedrības reakciju uz 12. novembra Satversmes tiesas spriedumu, tostarp 13 Latvijas reliģisko konfesiju vadītāju izplatīto aicinājumu augstākajām valsts amatpersonām. Izstrādājot likumprojektu, notikušas konsultācijas ar Latvijas Vēstneša izdotā krājuma *"Latvijas Republikas Satversmes komentāri"* autoru kolektīva pārstāvjiem.

7. Kā tiks nodrošināta likuma izpilde?

Tiesību normas realizācija tiks nodrošināta saskaņā ar likumā un normatīvajos aktos noteikto kārtību un ar jau esošo valsts institūciju palīdzību. Jaunas institūcijas netiek radītas.